

024/1 NESHEIMVASSDRAGET

FYLKE: Vest-Agder
Kommune: Farsund
Nedbørfelt: 32 km²
Toppunkt: ca 340 moh.
Utløpspunkt: 0 moh.
Marin grense: 8 moh.
Kraftpotensial: -
SP-kategori: -
Økonomiklasse: -
Naturgeogr. region: 15b

Nedbørfeltet ligger helt ut mot kysten med utløp i havet vest for Farsund. Klimaet er maritimt. Midlere årlig nedbør ved Lista fyr er 1049 mm.

Vassdraget har sine kilder i Ulgjellvatnet ved foten av Storfjellet som ligger lengst nord. Herfra renner Åmdalselva sørover via Kleivlandsvatnet og forbi tettstedet Vanse sentralt i feltet. Her ligger Prestvatnet og fra vest slutter bekken fra Brastadvatnet seg til hovedelva. Før utløp i havet ligger Nesheimvatnet som er nedbørfeltets største innsjø. Vannet ligger bare 2 moh. Tidligere hadde vannet utløp til havet gjennom Nesheimsumpen til Kådesanden. Dagens utløp er en kanal som ble gravd ut rundt 1930. Nesheimvatnet ble senket i 1984. Det er bygd terskel i utløpsosen for å sikre en viss minimumsvannstand og forhindre saltvannsinntrengning. Vest for vannet er det store, flate myrpartier som står i sterk kontrast til det småkuperte heilandskapet i nord.

Berggrunnen består av tungt forvitrelige grunnfjellsbergarter, granitt i nord og båndgneis i midtre deler. I sør er det løsmasser, stedvis av stor mektighet.

Halvparten av nedbørfeltet består av skog med størst utbredelse av alm-lindeskog, lågurt-eikeskog og blåbær-eikeskog. Myrområdene er av vekslende bonitet med flere arter som er sjeldne i Agder. Nedbørfeltet har et godt utbygd veinett med en forholdsvis tett bosetning rundt Vanse.

Naturfaglige verdier

Vassdraget synes godt egnet som typevassdrag for kystregionen med blant annet alle de vanlige fiskearter intakte. Ornitologisk er Nesheimvatnet av nasjonal verdi. Referanseverdien er liten da vassdraget er preget av menneskelige aktiviteter. Botanisk og ornitologisk har det stort arts mangfold og vassdraget har derfor stor betydning i forsknings- og undervisningssammenheng.

Geofag

Vassdraget ligger i et geomorfologisk interessant område. Nedbørfeltet omfatter en rekke kvartærgeologiske avsmeltningsformer og randavsetninger. Det finnes rester etter Listatrinnet som er det eldste israndtrinnet i avsmeltningskronologien på Sørlandet. Former dannet ved vind- og kystprosesser er også framtrepende. Grusuttak og andre inngrep har ødelagt noen av de kvartærgeologiske avsetningene.

*Stor verneverdi ****

Botanikk

Selv om vassdraget er sterkt kulturpåvirket, inneholder det en rekke botaniske kvaliteter. Vassdraget er rikt på arter, inkludert mange sjeldne (ofte sørlige) arter. Vassdraget inneholder et stort spekter av vegetasjonstyper, blant annet et representativt utvalg av de som finnes på Lista. Flere av disse er sjeldne ellers i landet. Et område med flatmyrer, gjengroingsmyrer og fuktheier vest for Ulgjellvatnet er fredet som Ulgjellvatn naturreservat. Mellom Nesheimvatnet og havet renner vassdraget gjennom Kviljo plantefredningsområde. Dette er en del av et større fredningsområde på Listastrendene med mektige sanddyner og en egenartet flora. Innjøene varierer fra tilnærmedesvis eutrofe til oligotrofe,

flere med rik flora. Produktiviteten varierer fra høy i nedre og midtre del til middels-lav i øvre del. Verdien som referanseobjekt er ikke spesielt stor. Vassdraget blir i stor utstrekning brukt i undervisning, og er også viktig i vitenskapelig sammenheng.

*Meget stor verneverdi *****

Landfauna

Totalt er over 200 fuglearter registrert innen nedbørfeltet. Av våtmarksfugl har vassdraget særlig betydning for lappedykkere og andefugl samt flere arter våtmarkstilknyttete spurvefugler (sivsanger, rørsanger og myrsanger). Nesheimvatnet, hvor det er opprettet et naturreservat, må i denne sammenheng sies å være av nasjonal verdi. I tillegg til Nesheimvatnet er også Prestvatnet, som er et fuglefredningsområde, og Brastadvatnet viktige lokaliteter for våtmarksfugl.

*Meget stor verneverdi *****

Vannfauna

Vannene er kjemisk og biologisk forskjellige og spenner fra det sure humuspåvirkede Brastadvatnet til det basiske næringsrike Nesheimvatnet. I alle innsjøene ligger dypeste punkt under havets nivå.

Vassdraget er betydelig påvirket av menneskelig aktivitet.

I vassdraget finnes laks, sjørøret, ørret, ål og stingsild som til sammen representerer de vanlige fiskeartene på Sørlandet. I Nesheimvatnet, Prestvatnet og Brastadvatnet er reproduksjonsforholdene gode og ørreten er av god kvalitet. Ovenfor Prestvatnet er pH lav og med unntak av de to nederste kilometrene av Åmdalsbekken er det sannsynligvis fisketomt. Vassdraget har antagelig den eneste gjenlevende stedegne laksestamme i Vest-Agder.

*Stor verneverdi ****

Kulturminneverdier

Vassdraget omfatter et av de rikeste fornminneområder i Farsund kommune. I området omkring Nesheimsvatnet og Vanse sentrum er det gjort mange funn fra steinalderen. Her er det også flere helleristninger fra bronsealderen. Tallrike gravminner viser en omfattende bosetning i jernalderen. Fire bygdeborger er knyttet til denne. Middelalderkirken i stein fra 1000-tallet danner vestfløyen i Vanse kirke fra 1848.

Det er gårdsbebyggelse rundt Vanse og spredte mindre bruk nord i området. Skeime har fremdeles preg av den gamle klynge- eller rekketunstrukturen. Godt bevarte anlegg med sammenbygde hus viser et typisk trekk ved 1800-tallets byggeskikk. Her er verdifulle enkelthus, bl.a. av "den Mandalske stueform", karakteristiske for regionen. Lista var tidligere en sentral kornbygd, og vassdrevne kverner fantes i stort antall. Det er bl.a. bevart en steinbygd 1800-talls kvern ved Jåtog. Vanse kirke og prestegårdstunet utgjør et interessant miljø. De tallrike steingardene i jordbrukslandskapet er karakteristiske for Lista. Torvmyr- og lyngheiområdene på Hellemyra, kulturpåvirket edelløvsskog nord for Vanse sentrum og lyngheiområdene i nord vitner om tidligere tiders bruksformer. Her er rester av en militærvei fra 1770-årene mellom Farsund og Jøllestø. Vanse sentrum har mye bebyggelse fra mellomkrigstiden, med preg av sveitserstil og funksjonalisme.

Området er svært rikt på kulturminner som dekker et langt tidsrom. Her er varierte og særpregede kulturlandskap som forteller om eldre tiders ressursutnyttning og som har store opplevelsesverdier og visuelle kvaliteter. De bevarte bekkverkene har spesiell verdi. Området har kunnskapsverdier i lokal og regional sammenheng.

*Meget stor verneverdi *****

Landbruksinteresser

Jordbruksarealet i området er på ca 5360 da. Hovedproduksjonen er storfehold. Næringen har stor betydning for bosettingen i kommunen. Betydelige arealer er nydyrket. Det er også betydelige

dyrkingsreserver, anslagsvis 1800 da, i området.

*Stor verdi ****